

UNIVERSITY OF HELSINKI

Maailmankoulumessut Koko koulun tasa-arvon ja demokratian kehittämisprojekti

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteiden kandiohjelma
Opintosuunnat varhaiskasvatus ja
luokanopettaja
Ryhmätyö
Kurssi Demokratia- ja ihmisoikeus-
kasvatus opetus- ja kasvatustyössä
Huhtikuu 2019
Kia Olkkola
Elisa Tikka

Sisällys

1	JOHDANTO
2	OPETTAJANKOKOUS
3	KOKO KOULUN PROJEKTISUUNNITELMA
4	1.-2. LUOKKIEN PROJEKTISUUNNITELMA
5	3.-4. LUOKKIEN PROJEKTISUUNNITELMA
6	5.-6. LUOKKIEN PROJEKTISUUNNITELMA
7	POHDINTAA.....
	LÄHTEET.....

1 Johdanto

Kyseessä on koko koulun projektisuunnitelma tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämiseksi ja kehittämiseksi. Koulu on ala-aste, jossa opiskelee tällä hetkellä 423 oppilasta. Itä-Suomessa sijaitsevan koulun sukupuolijakaumasta noin 60% on poikia. Koulussa on matemaattis-luonnontieteellinen linja sekä musiikin ja kuvataiteen erikoistumislinjat. 90% luonnontieteelliselle linjalle hakeutuvista on poikia, vaikka tytöt saavat keskimäärin parempia tuloksia matematiikassa. Opettajat ovat ilmaisseet huolta siitä, vaikuttaako taustalla epätasa-arvoisena näyttäytyvä sukupuolijajattelu.

Alueelle perustettiin kotouttamiskeskus ja koulussa on valmistavat opetuksen luokka. Uskontojen ja katsomusaineiden opetusta on ortodokseille, elämäkatsomustiedon opiskelijoille, evankelis-luterilaisille ja islamin opetuksen ryhmä. Islamin opettaja on kertonut, että oppilaat ovat kokeneet ryhmän turvapaikaksi, jossa voi olla rauhassa ilman häirintää ja oppilaat jakavat usein tunnilla kokemuksiaan. Koulussa esiintyy siis ennakkoluuloja ja rasistista häirintää/kiusaamista.

Koulussa on liikuntavammaisia opiskelijoita. Heidän perheensä ovat olleet yhteydessä kouluun epätasa-arvoiseksi kokemansa kohtelun vuoksi. Tässä projektissa on tarkoitus kouluttaa opettajia ja oppilaita huomaamaan liikuntavammaisten erilaiset tarpeet sekä kehittämään oppimisympäristöjä sekä oppimistilanteita heidän kannaltaan tasa-arvoisemmiksi.

Opettajat ovat myös kiinnittäneet huomiota sekä raportoineet tunnilla sekä käytävillä näkemiinsä ja kuulemiinsa välikohtauksiin, jossa on esiintynyt sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liittyvää nimittelyä, vihjailua ja kiusaamista. Opettajakunta haluaa puuttua oppilaiden kehittyvään kuvaan seksuaalisuudesta ja sukupuolten moninaisuudesta sekä tasa-arvosta ennakoivasti ajatellen lähestyvää murrosikää. Edellisessä opettajankokouksessa rehtori esitti, että elämäkatsomustiedon sekä liikunnan opettajat ottaisivat prosessin vastuulle, koska ovat kosketuksissa terveystiedon sekä etiikan kysymysten kanssa ja tekisivät asiassa yhteistyötä. Liikunnan sekä ET:a ovat käyneet yhdessä koulutuksessa ja ovat tyytyväisiä sen sisältöön.

Nyt pidetään uusi opettajankokous, jossa käydään läpi kaikkia koulun tasa-arvoon ja demokratiaosaamiseen liittyviä huolenaiheita ja esille nousseita ongelmakohtia. Opettajakunta laatii yhdessä suunnitelman asioiden kehittämiseksi ja eteenpäin viemiseksi.

2 Opettajankokous

Opettajankokous mukailtu tähän suunnitelmaan ryhmätehtävän tekijöiden välisestä sähköpostikeskustelusta, jossa suunniteltu tehtävää. Olimme jakaneet keskenämme luottavat taustamateriaalit, keskustelimme mielestämme parhaiten tehtävänantoon sopivista vaihtoehdoista, yhteisistä mielenkiinnonkohteistamme, omista pääaineistamme ja sovitimme nämä asiat yhteen. Tämän ajatustenvaihdon tuloksena syntyi ajatus suunnitelmasta ala-asteen kontekstiin ja päädyimme käyttämään seuraavaa materiaalia seuraavalla tavalla:

ET:n ja liikunnan opettajat ovat käyneet Maailmankoulun Yhtä aikaa-koulutuksen. Opettajankokouksessa päätetään käyttää koulutuksen materiaaleja koko koulun projektiin pohjana. Yhtä aikaa -koulutuskokonaisuuden 4 kattoteemaa ovat: 1. Lait ja suunnittelutyö, 2. Identiteetti ja etuoikeudet, 3. Sukupuolten tasa-arvo ja 4. Kaikille yhteinen koulu. Kattoteemat päätetään jakaa luokkatasojen kesken niin, että aihealueessa on otettu huomioon oppilaiden ikä sekä aiheen toteuttamismahdollisuuksien ikädidaktinen näkökulma.

Yhdessä päätetään, että jokainen luokka-asteen luokka saa toteuttaa luokka-asteelle valitusta kattoteemasta hyvin vapaasti ilmiöpohjaiseen oppimiseen perustuvien metodein mahdollisimman paljon oppilaita osallistavalla toimintatavalla oman projektinsa. Työskentelyaikaa on noin 3 kuukautta, jonka jälkeen on sovittu koulun yhteisen Tasa-arvo ja demokratia messut. Messuilla jokainen luokka on asettanut oman luokkansa eteen messupöydän tai -pisteen, jossa kyseinen luokka esittelee omaa projektiaan näin esitellen ja opettaen aiheestaan muulle koululle oppimaansa. Tilaa ja esittelytapaa saa suunnitella ja toteuttaa luovasti projektin esittelyyn luokan mielestä parhaiten soveltuvalla tavalla. Messut kestävät koko päivän. Oppilaat on jaettu pienryhmiin, jotka joko vuorollaan esittelevät oman luokan pisteellä heidän omaa projektiaan tai kiertävät muiden luokkien pisteillä.

Tämän lisäksi opettajankokouksessa päätetään perustaa opettajista ja oppilaista koostuvia työryhmiä, jotka kokoontuvat ja toimivat läpi koko lukuvuoden. Työryhmät muodostetaan mukailien Maailmankoulun Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäjän tarkistuslistoja koululle –materiaalia (maailmankoulu.fi, nettimateriaali). Työryhmien jako on seuraava:

Työryhmä 1: Kielitietoisuus

Työryhmä 2&3: Moninaisuus oppimateriaaleissa, monikulttuurisuuden näkökulma ja kuvien käyttö oppikirjoissa

Työryhmä 4: Esteettömyys & Turvallisen tilan ohjeet

Työryhmä 5: Koulu - syrjinnästä vapaa alue (sukupuoli ja perheiden moninaisuus)

Työryhmä 6: Koulu - syrjinnästä vapaa alue (syrjintä muun henkilöön liittyvän syyn perusteella)

Ryhmiin on aikaa ilmoittautua 2 viikon verran (jokaisen luokan opettaja käy luokkansa kanssa läpi ilmoittautumisen, mitä mikäkin työryhmän aihe käsittelee jne ja auttaa oppilaita löytämään itselleen kiinnostavan työryhmän), jonka jälkeen ilmoittautumiset käydään läpi (opettajankokouksessa päätetään, että työstä vastaavat rehtori, kanslisti sekä äidinkielenopettajat), muodostetaan työryhmät ja järjestetään ryhmien ensimmäinen kokoontumisajankohta. Ryhmien on tarkoitus kokoontua kerran kuussa läpi koko lukuvuoden, käydä läpi aiheensa tarkistuslistaa, raportoida huomioistaan, tehdä mahdollisia parannusehdotuksia ja viedä aihealueensa kehitystä koulussa yleisesti eteenpäin. Jokaisessa työryhmässä on mukana useampi luokanopettaja. Opettajat ovat mukana työryhmän toiminnassa koko ajan. Jokaisen oppilaan odotetaan osallistuvan valitseman työryhmän työskentelyyn kerran lukuvuoden aikana.

3 Koko koulun projektisuunnitelma

Luokat (sekä opettajat & oppilaat työryhmät) käyttävät omissa projekteissaan työskentelyn tukityökaluna seuraavaa 8 vaiheista taulukkoa:

vaihe 1: Sisältöihin perehtyminen	Opiskellaan yhdessä sisältöjä ja keskeisiä käsitteitä, jotta pystytään perehtymään aiheeseen syvemmin
vaihe 2: Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotilanteen arviointi	Kun teemat ovat hallussa, voidaan alkaa paikallistaa haasteita. Mikä on tilanne tällä hetkellä? Mitkä ovat ongelmakohtia?
vaihe 3: Toimenpiteiden valinta	Valitaan tarvittavat toimenpiteet, muutama konkreettinen kohde, joita työsteetään esim. vuoden aikana.
vaihe 4: Kirjaaminen	Kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet ylös.
vaihe 5: Hyväksyminen	Hyväksytetään kaikilla osapuolilla tavoitteet ja toimenpiteet, jotta kaikki voivat niihin sitoutua.

vaihe 6: Tiedottaminen	Tiedotetaan kaikkia sidosryhmiä suunnitelmista.
vaihe 7: Toimeenpano	Teoista toimiksi.
vaihe 8: Seuranta	Seurataan miten työstäminen etenee, mitä muutoksia? Kokoonnutaan yhteen arvioimaan kuinka onnistuneita toimenpiteet ovat olleet.

Taulukko mukailtu maailman koulu sivuston ohjeiden mukaisesti (Maailmankoulu).

4 1.-2. luokkien projektisuunnitelma

1.-2. luokat toteuttavat luokkakohtaiset projektinsa aiheesta: Kaikille yhteinen koulu (Maailmankoulu). Tehtävänä on rakentaa inklusiivisempaa koulukulttuuria. Oppilaat alkavat pohtia opettajan ohjauksella sitä mitä kaikille yhteinen koulu tarkoittaa. Kenestä opetus puhuu? Kenestä oppikirjoissa puhutaan? Minkälaista kuvamateriaalia siellä on tarjolla? Miten esteettömyys ja syrjimättömyys toteutuu koulussa? Opettaja voisi esimerkiksi esittää oppilaille kysymyksiä siitä, millaisia oppimateriaaleja, tehtäviä tai leikkejä he toivoisivat kouluun.

Koulun tulisi olla kaikesta syrjinnästä vapaa alue. Kaikki tulisi kohdata sellaisena kuin he ovat eikä tehdä ennako-oletuksia kenestäkään. Koulutuksen järjestäjien tulisi huolehtia siitä, että kaikilla ikään ja sukupuoleen katsomatta on yhtäläiset oikeudet ja edellytykset oppimiselle ja opetukselle. Tasa-arvolain vaatimuksiin liittyy myös vaade seksuaaliseen ja sukupuoliseen häirintään puuttumisen ja sen ennaltaehkäisy. (tasa-arvolaki). Oppilaat voivat pohtia ja listata asioita, jotka heidän mielestään edistävät kaikille yhteistä koulua ja syrjinnästä vapaata ilmapiiriä. Näitä voidaan pohtia tehtävien avulla, joissa oppilaat joutuvat itse miettimään, miten he jossakin valmiiksi annetussa tilanteessa toimisivat edistääkseen kaikille yhteisen koulun ilmapiiriä.

Pohdinnan ja tehtävien jälkeen 1.-2.luokkalaisten työryhmä tuo muille nähtäväksi ehdotuksiaan ja toimintaohjeitaan kaikille yhteisen koulun ylläpitämiseksi. Ohjeistus sisältää neuvoja siitä, miten kaikki voisivat toimia jokapäiväisessä kanssakäymisessään muiden kanssa koulussa (ja koulun ulkopuolellakin). Tässä voidaan käyttää hyödyksi lisäksi maailman koulun sivuilla esitettyjä yhdenvertaisuuden tarkistuslistoja kouluille (maailmankoulu).

5 3.-4.. luokkien projektisuunnitelma

3.-4. luokat toteuttavat luokkakohtaiset projektinsa aiheesta: Sukupuolten tasa-arvo (Maailmankoulu). Oppilaat ottavat ensin käsitteet haltuun: mitä on tasa-arvo? Onko se sama asia kuin yhdenvertaisuus? Tasa-arvolla viitataan sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuudella viitataan laajempaan kokonaisuuteen ja moninaisuuteen. Nämä määrittelyt on tehty tässä lain ja valtion viranomaisnimikkeiden mukaan. (yhdenvertaisuuslaki; tasa-arvolaki). Yhdenvertaisuuslain syrjinnän kiellossa (§8) syrjinnän muodoiksi mainitaan esim. ikä, alkuperä, kulttuuri, uskonto ja seksuaalinen suuntautuminen. (yhdenvertaisuuslaki). Tasa-arvosuunnitelma onkin jatkuva prosessi, jota on hyvä jatkaa tämän projektin jälkeen koko koulun voimin. (OPH).

Opettaja käy lasten kanssa läpi, mitä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus heidän kohdallaan ja heidän koulussaan tarkoittaa. Sitä voidaan pohtia yhteisesti lasten kanssa ja kuulla ensin lasten ajatuksia siitä, mitä se heidän mielestään merkitsee ja miten se näkyy. Käsitteiden selvittämisen jälkeen oppilaat kartoittavat parhaansa mukaan koulun tasa-arvotilanteen. Hei voivat miettiä yhdessä mitkä asiat toimivat ja mitkä voisivat toimia vieläkin paremmin. Tämän jälkeen he hahmottelevat keksimiinsä mahdollisiin epätasa-arvoisiin tilanteisiin toimintaehdotuksia lapsille ja aikuisille. Toimintasuunnitelmat käydään yhdessä läpi ja hyväksytään, kun ne ovat 3.-4. luokkaryhmän mielestä toimintakuntoisia. Tämän jälkeen ne esitellään muille.

6 5.-6. luokkien projektisuunnitelma

5. luokat toteuttavat luokkakohtaiset projektinsa aiheesta: Identiteetti ja etuoikeudet (Maailmankoulu). 6. luokat toteuttavat luokkakohtaiset projektinsa aiheesta: Lait ja suunnittelutyö (Maailmankoulu). 5. luokilla pääpaino ilmiöpohjaiseen työskentelyyn on historian aineenopetuksen kautta, historia ja nykypäivä. 6. luokat lähestyvät taas omia projektejaan yhteiskuntaopin painotuksella. Luokilla on kuitenkin hyvin vapaat kädet toteuttaa projektejaan ilmiöoppimisen pedagogiikan kautta ja tuottaa haluamaansa materiaalia haluamillaan sisällöillä ja ainepainotuksella tai ilman.

5.-6. luokat etenevät omissa luokkakohtaisissa suunnitelmissaan 8 vaiheisen työskentelymallin pohjalta. Ensin tutustutaan yhdessä sisältöihin ja keskeisiin käsitteisiin. 5. luokkalaisten kanssa tehdään historiallista katsausta identiteetteihin, kulttuurien moninaisuuteen sekä etuoikeuden merkitykseen eri historian tapahtumien konteksteissa sekä jatkumona nykypäivään. 6. luokkalaisten kanssa käydään läpi yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja ihmisoikeuslakiasetusten kautta perustietoutta laeista, asetuksista ja sopimuksista mm. kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Kun teemat ovat hallussa, voidaan ilmiöoppimisen periaatteiden mukaisesti lähteä tarkastelemaan tasa-arvoa ilmiönä omassa koulussa ja lähteä hakemaan ajatusta oman luokan projektille joko paikallistamalla haasteita ja ongelmakotia sekä pyrkiä hakemaan niihin ratkaisukeskeistä projektimallia tai avata ilmiötä puhtaasti peruskäsitteiden kautta esiin nousseista oppilaiden kiinnostuksen kohteista. Työskentelyn on tarkoitus olla pidemmän aikavälin projekti, jota voi muokata matkan varrella. Tietoa kerätään konstruktivisesti ja uusi kasaantunut tieto saattaa tuottaa täysin uusia ideoita messuprojektin toteuttamiseksi. Työskentelyssä puolletaan luovutta, oppilaiden osallisuutta sekä innovatiivista otetta. Myös luokkien tai luokka-asteiden välinen yhteistyö on sallittua ja kannustettavaa.

7 Pohdintaa

Tasa-arvotyö on koko koulun asia. Siksi onkin hyvä saada suunnitteluun mukaan erikäisiä ihmisiä, niin oppilaita kuin opettajiaakin. Maailmankoulun koulutusmateriaalit antavat kattavan ja selkeän jaon aiheen eri osa-alueisiin sekä tukityöskentelykaluja erilaisten käytännönsovellusten toteutukselle kouluissa ja eri laitoksissa varhaiskasvatuksesta ylemmille kouluasteille. Ehdotuksenamme tässä tapauksessa oli toteuttaa suunnittelutyö jakamalla se osiin eri luokka-asteiden kesken. Jatkoehdotuksena työn voisi toteuttaa myös niin, että projektiryhmiin otettaisiin mukaan myös muuta koulun henkilökuntaa: muita opettajia, vakseja, siistijöitä, ruokalohenkilökuntaa jne. Myös vanhempia voisi konsultoida yhteisten sääntöjen ja suunnitelmien teossa. Näin suunnitelmasta todella tulisi koko kouluyhteisön yhdessä muodostama kokonaisuus.

Oppilaita osallistavalla suunnittelutyöllä on varmasti positiivinen vaikutus koko kouluyhteisöön. Oppilaat pääsevät osaksi tärkeää prosessia ja esittämään omia ideoitaan jo suunnitteluvaiheessa, eikä vasta kun aikuiset ovat jo saaneet sen valmiiksi heidän puolestaan. Näin he pääsevät vaikuttamaan työhön aktiivisina toimijoina, jota myös nykyisessä opetussuunnitelmassa painotetaan paljon.

Mikäli koko koulua osallistava, yhteisiin oppimis-opettamis-messuihin päättyvä projektityöskentelymalli todettaisi toimivaksi, sitä voisi jatkossa toteuttaa vuosittaisella tasolla eri koko koulua koskettavien aiheiden käsittelyyn. Muita hyviä aiheita voisivat olla esim. kiusaaminen, globalisaatio, ilmasto ja terveys.

Lähteet

Nettilähde:

<https://maailmankoulu.fi/yhta-aikaa>

<http://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2018/12/suunnitteluprosessi-ja-lain-velvoitteet.pdf>

<http://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2018/12/yhdenvertaisuuden-edistjn-tarkistuslistat-kouluille.pdf>

Yhdenvertaisuuslaki (2014/1325)

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

OPH: Tasa-arvotyö on taitolaji

http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji.pdf